

PROLETAREC

Slovensko Glasilo Jugoslovanske Socialistične Zveze

STEV.—NO. 856.

CHICAGO, ILL., 7. FEBRUARJA (February 7), 1924.

LETO—VOL. XIX.

Upravništvo (Office) 3639 WEST 26th ST., CHICAGO, ILL.—Telephone Rockwell 2364.

STANOVI, RAZREDI IN RAZREDNA NASPROTJA.

Kaj so razredi v družbi? Kakšna so razredna nasprotja, če sploh obstoje?

Razgrnite katerikoli veliki ameriški metropolitanski dnevnik ali revijo, pa boste našli zadržila, da razredov sploh ni, vsaj kar se Zedinjenih držav tiče. Tisti, ki propagirajo razredno vlado, nete razredni boj in izpodkopavajo obstoječe institucije, so po nazorih takih listov in revij sovražniki, nevarni sovražniki pravih ljudskih interesov.

V Zedinjenih državah imamo celo mnogo takozvanih progresivcev, ki ne verujejo v razredni boj in ga obsojajo. Nešteto unijskih odbornikov je, ki mislijo, da je razredni boj iznajdba socialistov, da je tak boj morda na mestu v nazadnjaški Evropi, da pa v tej republiki, v kateri je ljudstvo suvereno, nima mesta in se ne more udomačiti.

Ker smo v letu predsedniških volitev, se take trditve ponavljajo pogostejše kakor navadno. Veliko časopisje piše o ljudstvu, ki je eno, medeljeno na stanove ali razrede. Vsi imamo enake pravice, vsi enake priložnosti za uživanje dobrin, vsi enake dolžnosti do domovine. Na nešteti shodih povdarjajo politiki starih strank, da je njihova edina želja služiti ljudstvu, vsemu ljudstvu.

Ali — pri tem se spozabijo, pa zatrjujejo, da bodo, ako jih ljudstvo izvoli v razne zakonodajne zbornice, nastopali proti velikim interesom in proti tistim, ki propagirajo razredno vlado, v tem slučaju proti socialistom. Ko izrečejo to, priznajo, da imamo razredna nasprotja in da razredi obstoje.

Razred, ki poseduje delovna sredstva, naravna bogastva, industrijo, velika posestva in drugo lastnino v velikem obsegu, je posedujoči razred, z drugimi besedami kapitalistični razred.

Razred, ki dela za prvega, je delavski razred. Ta ne poseduje ničesar drugega kakor svoje roke in um, kar oboje prodaja na trgu delodajalcem.

Interes prvega razreda je napraviti čim več profita. To je mogoče z izkoriščanjem delavcev in konsumentov.

Interes delavskega razreda je, da si izboljša življensko stanje, da dobi čim več deleža od svojih produktov zase.

Nihče ne more zastopati interesov vsega ljudstva v državi s kapitalistično ekonomsko uredbo. Kdor prihaja pred ljudstvo s takimi trditvami, trdi vedoma neresnico. Interesi posedujočega in neposedujočega razreda niso in ne morejo biti enaki. In ker niso in ne morejo biti, imamo razredni boj — hočemo ali nočemo!

Delavsko ljudstvo, ki prodaja svojo delovno silo delodajalcem, se je borilo, se bori in se bo borilo za svoje interese in proti interesom posedujočih slojev. Drugače ne more biti, ker bi bilo proti naravnim zakonom.

Bili so časi, ko so bile stanovske razlike bolj vidne, bolj naglašane kakor danes. Kmet in graščak nista imela enakih pravic. Prvi je bil tlačan, drugi gospodar, sodnik in poveljnik obenem. Dolžnost prvega je bila delati in ubogati brez ugovarjanja, drugi sploh ni imel dolžnosti, ampak samo pravice. Predstavljal je vladajoči sloj, dokler ni padel fevdalni sistem, katerega je nasledil kapitalistični, sedanji vladajoči sistem.

V evropskih deželah ni imelo neposedujoče ljudstvo do nedavnega časa nikakih, ali pa prav malo pravic. V zbornicah so imeli besedo edino posedujoči stanovi — veleposestniki, višja duhovščina, visoki uradniki, veletrgovci in večji obrtniki. Masa — kmetje in delavci — ti so bili brezpravna raja. Sodobni političarji niso trdili, da zastopajo interese vsega ljudstva. Masa sploh niso smatrali za kako ljudstvo v današnjem pomenu besede. Na Kranjskem n. pr. smo imeli zbornico deželnih stanov, v kateri so imeli zastopnike sloji, kakor so prej navedeni. Državnih zborov v današnjem pomenu besede ni bilo. Obstojale so le zbornice višjih stanov — gosposke zbornice, zbornice magnatov, zbornice lordov itd.

Interesi teh stanov niso bili enaki, zato je bil med njimi boj kakor je danes — le oblike boja so bile drugačne. Brezpravna raja — stan, ki sploh ni bil stan — se je borila v različnih časih pod različnimi razmerami na različne

načine proti vsem posedujočim stanovom. Slednji pa so se borili med seboj, v kolikor so se križali njih interesi.

Razne iznajdbe na polju tehnike so pričele postajati nevarne obrtnim mojstrom in fevdalcem. Ker je imela tehnika v sebi pogoje za razvijanje, je dala podlago kapitalizmu, ki je zapечатil usodo mojstrom in njihovi mali obrtniki. Vsi skupaj, obrtniki, trgovci in industrijalci, ki so tvorili meščanstvo, pa so se bojevali proti fevdalcem — takratnemu vladajočemu sloju. Porazili so ga — in sledil je prehod iz fevdalizma v kapitalizem, revolucija buržvazije. Ta proces ni bil izvršen na mah. Fevdalizem ni še čisto izginil. Še vedno so dežele, v katerih je še močno utrjen. Ampak to, kar je bil, ni več in ne postane nikdar več. Kar še ima v svojih pesteh, izgublja in bo izgubil.

Iz malih industrialnih delavnic so se razvile ogromne tovarne; vedno izpopolnjevana tehnika in nove iznajdbe za izboljšavanje gonilnih sil so zrevolucionizirale produkcijo. Male zasebne oderuhe so nedomestile hranilnice in posojilnice, iz teh so se razvili bančni zavodi, zmerom večji, do današnjih londonskih, newyorških, čikaških in pariških bank. Bankirji in velebankirji so del celokupnega ljudstva, istotako industrialci in veleindustrialci, veletrgovci in veleposestniki. Ampak njihovi interesi in interesi delavcev in malih farmerjev se križajo — so si v nepomirljivem nasprotju. Bogastva se večajo — posledica moderne produkcije. Toda se stekajo bolj in bolj v blagajne nekaterih, neposedujoči sloji pa postajajo sorazmerno večji. Taki so zakoni sistema privatne svojine.

Henry Ford je liberalen človek, kakor nam pripovedujejo. Baje je celo nasproten izkoriščanju delavcev in nekateri mislijo, da ako bi bili vsi kapitalisti kakor je Henry Ford, ne bi bilo razrednega boja. Seveda se motijo. Fordova bogastva se večajo — vidoma rastejo. Enako druga velepodjetja — trusti. Število delavcev se istotako večja — in delavci ostanejo delavci — podložniki trustov. Na eni strani dnevna plača, na drugi profiti.

Živimo v dobi, v kateri ljudstvo ni več tako brezpravno kakor je bilo. To je uspeh bojov izkoriščanih mas za več pravic, za boljše življenjske pogoje. Ampak razredi so ostali in z njimi razredni boj. Samo njihova oblika se je spremenila.

Politične stranke, ki trdijo, da zastopajo interese vsega ljudstva in ne priznavajo razredov, so kapitalistične stranke. Ako bi rekle, da zastopajo interese privatne svojine, ki je nagromadena v posesti nekaterih, bi jih tudi nevedne mase hitro spoznale. Ako hočejo vladati, morajo igrati na tipke nevednega ljudstva. Opajajo ga s frazami o skupnih interesih vsega ljudstva in o škodljivosti razredne vlade. In vendar — kapitalistične vlade so razredne vlade. Dru-

gačne niso in ne morejo biti. Ves njihov aparat je zgrajen na razredni podlagi. Vsa njihova politična in gospodarska taktika je razredna.

Socialistična stranka ne propagira razredne vlade. Socializem hoče odpraviti razrede. In ko postanejo bogastva — danes v posesti male peščice ljudi — posest vsega ljudstva, ne bo več razrednih nasprotij, ker bodo razredi odpravljeni.

Ekonomski sistem ni bil vedno tak kakor je. Izpreminjal se je, razvijal iz primitivnih v višje, popolnejše forme. In izpreminja se naprej. Prihodnja stopnja je v socialistični gospodarski red. Te se ne more preprečiti, toda lahko se jo ovira. Da bo ovir čim manj, je treba, da se delavski razred uči in vsposoblja za svojo veliko nalogo. Njegova šola je v socialističnem gibanju. Kdor se jo brani, je tipka, na katero igra kapitalistični razred. Čim manj jih bo, tim prej bo kapitalizem odigral svojo melodijo.

Konvencija U. M. W. of A.

Dne 22. januarja je pričela v Indianapolisu zborovati konvencija unije ameriških premogarjev (United Mine Workers of America), ki ima nad pol milijona članov. Vsakih pet sto članov je imelo pravico do enega delegata. Lokalne unije z manj ko 500 člani so imele pravico do enega delegata. Na prejšnjih konvencijah je imelo vsakih sto članov pravico do enega delegata.

Konvencija v Indianapolisu je bila burna kakor menda še nobena dosedaj. Dogajali so se kravali, izgredi in pretepi, da se je moralo zborovanje večkrat prekiniti.

Drug dan konvencije je podal svoje poročilo podpredsednik Philip Murray, ki je bilo predloženo delegaciji v odobritev. Tu je imela opozicija proti Lewisovi administraciji prvo priložnost preiskusiti svojo moč. Poročilo je bilo po burni debati sprejeto z dvetretjinsko večino. Murray je v svojem poročilu kritiziral "rdečkarske" vplive, ki rušijo premogarsko unijo in jo spravljajo v največjo nevarnost.

Lewisovo poročilo je bilo sprejeto brez debate.

Lewisova mašina je nastopila proti voditeljem organizacije progresivnih rudarjev (Progressive Mine Workers), katero je proglasila za dualno unijo. Par vodilnih članov omenjene organizacije je bilo izključenih, med njimi Thomas Myerscough, Josephu Chiccoliniju pa je večina konvencije odvzela delegatske pravice radi istega "pregreška".

V stavkah premogarjev se je pokazalo, da bi se zmage izvojevale velike prej, ako bi bile železničarske unije s premogarji v tesnejših stikih. Da se taka solidarnost in kooperacija do-

seže, je premogarska unija naslovila apel na vse štiri bratovščine železničarjev za solidarno nastopanje v bojih proti železniškim in premogovniškim družbam. Apel so železničarske bratovščine odklonile. Konvencija premogarjev je soglasno protestirala proti tej odklonitvi in ob sodila vodstva bratovščin, ki so zavrgla apel premogarske unije. Pri glasovanju za sprejem tega protesta so nastopile vse frakcije premogarske unije skupaj.

Premogarji Nove Škotije (Kanada), pridruženi U. M. W. of A., so šli prošlo leto na stavko iz simpatije do jeklarskega delavstva, ki se je borilo za izboljšanje svojega položaja. S tem pa so kršili pogodbo s premogovniško družbo, ki še ni bila potečena. John L. Lewis, predsednik U. M. W., je preklical čarter premogarske unije v Novi Škotiji, odstavil njene odbornike, imenoval nove in reorganiziral distriktno unijo. Ta zadeva se je pretresala na konvenciji in delegatje iz Nove Škotije so zahtevali zadoščenja radi samolastnega postopanja glavnega predsednika. Ob enem so zahtevali, da se izključene voditelje sprejme nazaj v unijo. Lewis je prvotno argumentiral, da mora biti pogodba za vsako unijo sveta in se je ne sme prelomiti. V debati pa je Lewis tudi povdarjal, da je bila distriktna unija Nove Škotije radikalna in bolj udana Moskvi kakor ustavi U. M. W. of A. Delegatje iz Kanade so odgovarjali, da so kanadski premogarji prežeti s socialističnim duhom, česar ne zanikajo pred nikomur, ker se nimajo ničesar sramovati. Njihov program je socialistični program in njihovo načelo je načelo solidarnosti. Šli so na pomoč jeklarskim delavcem, ker niso mogli gledati krivic, ki so se jim godile, in pri tem ostati na delu. Priporočali so delegaciji, naj glasuje za sprejem odstavljenih odbornikov distriktne organizacije. Ko je stvar prišla na glasovanje, je konvencija odobrila Lewisovo stališče in taktiko z okoli 1700 proti 200 glasovom. Pri zahtevi za poimensko glasovanje o tej zadevi je bilo oddanih 421 glasov za predlog in nad dve tretjini proti. Resolucija, s katero konvencija obsoja delovanje Fosterjeve lige v ameriškem unij-skem gibanju, je bila sprejeta z nad tričetrtinsko večino. Proti resoluciji je bilo oddanih samo okoli 200 glasov.

Predlog, da se odstavi Ellis Searlesa, urednika glasila premogarske unije, je bil odklonjen z veliko večino. Kot znano, je Ellis Searles objavil serijo "dokumentov", s katerimi je razkrival delovanje skrajnih radikalcev v ameriških unijah, katere nameravajo uničiti, ako jih ne dobe pod svojo oblast. Ti dokumenti so bili tako rahli, da jih tudi večina kapitalističnega časopisja ni vzela resnim.

Na seji dne 24. januarja je Lewis govoril v svojo obrambo; napadal je destruktivne "rdečkarje", jih obdolžil da so v zvezi z operatorji,

in da skupno z njimi, vsak na svoj način, delujejo za uničenje unije. Našel je nekaj ekstremističnih listov, ki jih izdajajo komunisti ali pa njihovi zavezniki, in dejal, da delajo delavskemu gibanju v Ameriki z obrekovanjem poštenih unijskih odbornikov več škode, kakor pa vse kapitalistično časopisje skupaj. Na koncu govora so mu njegovi pristaši priredili burne ovacije.

Zelo viharna je bila seja dne 2. februarja, ko je bilo na dnevnem redu vprašanje Alexandra Howata, odstavljenega in izključenega bivšega distriktnega predsednika kansaških premogarjev. Howat ima mnogo prijateljev tudi izven takozvanih radikalnih krogov. Tozadevni konvenčni odsek je apel, da se Howata zopet sprejme v U. M. W. odklonil. Stvar je šla pred konvencijo in Howat se je v splošnem kasou prirnil na oder poleg Lewisa in skušal govoriti v svoj zagovor. Ker ni bil delegat, mu predsednik ni dal besede, pozval pa je reditelje, ki so Howata s silo odvedli z odra. Delegatje so kričali in se prerivali semtertja, predsednik Lewis pa je izjavil, da konvencija potrjuje Howatovo izključitev, nakar je zaključil zborovanje.

Delegatje, ki so zahtevali, da se Howata sprejme nazaj v unijo, so sklicali poseben sestanek, ki se ga je udeležilo okoli 300 zastopnikov. Predsedoval jim je John Watt iz Springfielda, Ill. Zahtevali so, naj se skliče izredno konvencijo, ki bi rešila Howatovo zadevo in obtožila predsednika Lewisa radi njegovega postopanja. V konvenčno dvorano je skušal priti tudi Thomas Myerscough iz Pittsburgha, sedaj vposljen v uradu Workers Party v Chicagi, toda reditelji mu niso dovolili vstopa.

Za delegata na mednarodni rudarski kongres, ki se bo vršil meseca junija to leto v Pragi na Češkem, sta bila izvoljena Walter Nesbit in Kennedy, predsednik 7. okraja v Pennsylvaniji, oba Lewisova pristaša.

Zelo burna je bila razprava o predlogi, da se predsedniku vzame moč imenovati organizatorje in druge neizvoljene funkcionarje v U. M. W. of A. Naj bo predsednik kdorkoli, razumljivo je, da ne bo dajal službe ljudem, ki mu niso ljubi, najmanj pa svojim nasprotnikom. Nekateri delegatje so povdarjali, da si je Lewis s pomočje te pravice zgradil močno mašino, ki ni v interesu napredka unije. Za predlog, da se mu odvzame to pravico, se niso navduševali samo radikalci, ampak tudi mnogi konservativni delegatje in odborniki lokalnih unij. Distriktni predsedniki, skoro sami konservativci, žele, da se njim da pravico nameščati funkcionarje v svojih okrajih. Podane so bile razne sugestije, ki so spravile konvencijo še bolj v konfuzijo. Za predlog, da se predsedniku, v tem slučaju Lewisu, vzame moč imenovati organizatorje in druge funkcionarje, je bilo oddanih 2106 gla-

sov, proti 2263 glasov. Predsednikova moč ostane v tem oziru torej nedotaknjena.

Najvažnejše vprašanje pred konvencijo je bila pogodba, ki naj jo predloži unija operatorjem pred 1. aprilom, ko poteče sedanja pogodba. Nekateri delegatje so predlagali, naj unija zahteva povišanje plač in skrajšanje delavnika na šest ur. Predložene so bile tudi druge zahteve. Unijski funkcionarji so svarili delegate, naj s pretiranimi zahtevami ne vežejo rok odboru pri pogajanjih z operatorji, ako nočejo prisiliti premogarsko delavstvo v stavko, ki ne bo dobila med ljudstvom potrebnih simpatij. Njihovo mnenje je bilo, da naj se za sedaj zahteva od operatorjev, da podpišejo sedanjo pogodbo za nadaljna štiri leta, pri tem pa naj unijski zastopniki skušajo izvojevati tudi kake druge koncesije, ki bi izboljšale delovne razmere. Konvencija se je z večina glasov izrekla, naj se zastopniki premogarjev pogajajo z operatorji v tem smislu.

Konvencija je določila \$1,000 za obrambo Tom Mooneya, ki je bil obsojen na smrt radi bombnega napada na *preparedness* paradu v San Franciscu, pri kateri je izgubilo več oseb življenje. Mooney je bil obtožen kot soudeleženelec in glavni krivec napada. Naporom delavstva se je posrečilo, da so Mooneya obvarovali vislic, toda nahaja se v zaporu, in delavstvo se bori za njegovo osvoboditev. Bili so podani mnogi dokazi, da Mooney ni bil čisto nič prizadet v pripravah za dotični atentat, toda californijske oblasti se branijo uvesti novo preiskavo v taki meri, ki bi dokazala Mooneyjevo nedolžnost. Na konvencijo je prišla Mooneyjeva soproga, ki je apelirala na delegate, naj store kolikor morejo, da pride njen sprog čim prej na svobodo.

Konvencija se je izrekla za povišanje plač poštanim uslužbencem.

Izrekla se je za izvolitev eksekutive Ameriške delavske federacije potom referendumu.

Obsodila je sodnijske prepovedi, ki se jih poslužujejo korporacije proti stavkarjem, in zahtevala od sodišč, da ne izrekajo svojih odločb v prilog privatnih, ampak splošnih interesov.

Kdo je prevladoval na konvenciji v Indianapolisu? Lewisova struja. Koliko delegatov so imeli progresivci, ki se zbirajo v "Progressive Mine Workers?" Kadar se je šlo za izključno njihove predloge, so dobili zmerom okoli dve sto glasov. Ali so bile na konvenciji zastopane še kake druge progresivne in opozicionalne skupine? Da. Nastopale pa so malokedaj enotno. Ali je izšla Lewisova skupina iz konvencije oslABLJENA? Se še ne ve. Nekateri trdijo, da je njena zmaga popolna, drugi so mnenja, da je izšla iz indianapolske konvencije unija kot celota oslABLJENA radi ljutih notranjih bojev.

Tu smo našli nekaj faktov s konvencije United Mine Workers of America. Pisali pa bomo o nji še v prihodnjih izdajah.

Importiran socializem.

Norman Hapgood, urednik Hearstovega "International Magazine", je velik liberalec, progresivec, prista La Follettove politike, zagovornik sovjetske Rusije in "protisocialist". Po njegovem mnenju je socializem evropsko gibanje in je bilo v Ameriko importirano kot tako. Ako hočemo verjeti njegovi razlagi, ni ameriško socialistično gibanje nič drugega kakor godlja. Socialistično gibanje v tej deželi ne more uspevati, ker nima nič ameriškega v sebi. S progresivci je druga reč. Ti so all right!

V zadnji izdaji omenjenega Hearstovega magazina pravi, da se nahajajo socialisti v Zedinjenih državah v kritični situaciji, ker ne vedo, da-li naj nominirajo za prihodnje predsedniške volitve svojo kandidatno listo, ali pa se pridružijo kaki farmerski-delavski kombinaciji. Sploh pa socialisti po njegovem zatrdilu nismo važen faktor. Na nesrečo Hapgoodu je treba omeniti, da so tako mislili že mnogi drugi, pa so mislili napačno.

Hapgood je bil precej časa ljubljenec ameriških komunistov, ker je pisal v prilog priznanja ruske sovjetske vlade. Bil je tudi v Rusiji, kjer so ga lepo sprejeli. V imenovani izdaji pa je dejal o ameriških komunistih, da nimajo niti toliko razuma kakor odraščeni piščanec. Zaleteli so se v unije, v katerih so doživeli poraz za porazom in škodili progresivnemu gibanju kakor ne bi mogli na noben drug način. Kaj bodo sedaj rekli o Hapgoodu, ker jim je dal tak poklon?

Hapgood bi bil za tretjo stranko — toda ne radi delavstva ali radi liberalnih idej, ampak zato, ker ima progresivno gibanje nekaj oseb, ki bi morale igrati večje vloge kakor jih imajo. Tretja stranka naj se torej ustanovi radi La Folletta, Forda in podobnih progresivnih veljakov. Tako stranko je nekoč ustanovil pokojni Roosevelt radi sebe in je poginila, kakor hitro jo je zapustil.

Upamo, da bo Hapgood živel še precej let, pa bo videl, da socialistično gibanje v Zedinjenih državah ni tako tuje in importirano, kakor si predstavlja.

"MARIŠKO smo pričeli priobčevati v tej izdaji. Povest "Mariška" ni izšla v knjigi. Priobčena ne bo v nobenem drugem ameriškem slovenskem listu. Čitajte jo v "Proletarcu". — Kakien je bil potek konvencije U. M. W. of A.? Prečitajte članek v tej izdaji. — Ali je mogoče komu zastopati interese vsega ljudstva? Prečitajte uvodnik.

ANGELO CERKVENIK:

MARIŠKA.

I.

Na zahodni strani znamenitega križišča L. v Ukrajini leži, od mesta oddaljena približno dve uri hoda, mala vasica, kolonija Dabrowka. V vasici je stala bolnišnica neke pruske divizije. Okoli bolnišnice so čepele male kmetske kolibice — vse zapuščene, z izdrtimi okni, napol porušene, umazane, kakor razcapani berači. Bog sam ve, kje so njihovi gospodarji! Na fronti, na Kavkazu, pa od Severnega doli do Črnega morja. Žene, otroci in starci pa so pohajali po širni Rusiji od nemila do nedraga, proseč skorjico kruha, toplo ognjišče zase in za svojo nago deco, iskajoč ležišča, kjer bi odpočili svoje razbite ude, kjer bi uspavali svoje možgane v sladki sen komaj preteklih mesecev.

Le Mariška je ostala doma. Tudi njena kolibica je bila majhna in lesena. Od zunaj deblo na deblu, v deblo vdolbena mala štirioglata okenca z lepimi belimi zavesami in v oknih rdeči lončki s tožnobarvnimi cvetlicami. — Cvetlice so živele, ker njih hrepenenje je bilo le hrepenenje po vodi. Tudi Mariška je bila šla, ko se je leta petnajstega umikala ruska armada in so se koloniji približali Avstrijci. Za vozom je nemo korakala. Dva konja sta ga vlekla s povešenima glavama. Punčki Daša in Maruška, njena otročiča, sta sedeli v vozu na vrečah in zrlji v nepregledne daljave. Konji so vlekli v širno globoko Rusijo. Dolge kolone voz, konj, krav, psov, starčkov, žen in otrok — brezkončne so bile te kolone, in brezkončnost je pri vsaki vasi naraščala v deročo reko, ki je pobrala s seboj vse, karkoli so zasegli nje valovi.

Pa je prišla kolona v S.

Visoki gospodje, sami generali, so stali in se posvetovali. Nekdo izmed njih je zamahnil s palico proti vzhodu in velel koloni:

“Tja, naprej!”

“Naprej.”

Kolona voz, z belimi platni prekritih, se je zazibala po močvirnatih cestah kakor bolna starica, ki se opira ob palico.

“Kam naprej, kam, prijatelj, bratje v Kristu, kam?” je vprašala Mariška.

“Sveta majčica Rusija je velika, kakor je Bog velik, daleč daleč se raztega, tja v Sibirijo, pa tja do Severnega morja, skoraj ves svet je Rusija. Ali ne veš tega,” je dejal starček, ki je vodil svoj voz za Mariško, v vozu nekoliko otročičev in staro, bolno ženo.

Otroci so plakali. Ponekod, kjer je bilo bolj suho, se je dvigal prah v visočino.

“Hleba,hleba, mamuša!”

In mamuša je segla med vreče in zaboje, med skodelice in drugo ropotijo, našla je kruh in ga jima dala.

“Sveta majčica Rusija ima srce prostorno za ves svet,” je modroval stari kozak. “Kaj pa si tako žalostna, Mariška?”

“Batjuška, moj dom, moj dom — kje je moj dom?”

“Silna, velika, neizmerna Rusija, naša Rusija je naš dom.”

“Ah ne, batjuška, kaj meni tak dom, kaj meni Rusija!”

Pa sta utihnili. Potovali so tihi, zamišljeni, ure in ure in mnogo, silno mnogo so prepovali. Od generala do generala, in vsak general je zamahnil s palico:

“Tja naprej!”

Pojedli so poslednji hleb; dečica je zaman plakala in prosila:

“Hleba, mamuša,hleba!”

Hleba ni bilo. Kolona je dospela v veliko mesto. Mariška je potrkala na vrata visoke, lepe hiše. Nikdo se ni oglasil, nikdo ji ni rekel, naj vstopi. Šla je po stopnicah, visoko, pa so jo vrgli ven. Ven so jo vrgli, kjerkoli je potrkala. Leto in dan se je potepala po širni Rusiji, leto in dan je iskala moža, a moža ni bilo. Bog gospod ve, kje je: ali je živ, zdrav, ali leži ranjen in bolan, ali je mrtev. O sveta majka Rusija!

Že davno je utihnil stari kozak. Zima ga je vzela, ko je pokril širno ravnino visok sneg, umrl je od lakote in mraza. Pa je šepetal še, ko je umiral:

“Majčica Rusija je velika, je lepa, veliko je njeno srce, kakor je bilo srce Krista, sina božjega.” — Nič več ni govoril. Njegovo veliko ljubezen je pokril beli sneg. Odšel je sam, kolona pa je šla.

Zgodilo se je nekoč, da je Mariška zaplakala sredi pustinje, ker pustinja ji je vzela majhno belolaso Maruško, vzela je Maruško, kakor je vzela tisoče in tisoče drugih po vsej preleteti Evropi in po vseh tistih krajih, ki se jih je dotaknila noga Huna — evropskega vojaka.

“Moja domovina je Dabrowka — prekleta Rusija,” je kriknila in vsem, ki so stali poleg nje, je strah šel skozi kosti in mozeg. Plaho so se ozirali, plaho so gledali v daljave, trepetali so, iskajoč cilja in zmisla svojemu trpljenju in svoji veliki ljubezni. Mariška je pa zdijvala. Obrnila je voz, pognala je mršave konje. Kolona je bila že majhna. Sivec je žalostno gledal za kolono, strah ga je postalo samega. Konjiča sta žalostno gledala drug drugega, kolona pa se je odmikala v levo in desno.

“Ljudje božji,” je povpraševala, “kje je L.?”

“Še dvatisoč milj . . .”

“Še dvatisoč milj,” je obupno zaplakala in vila roke k nebu.

“Ljudje božji, kje je moj mož, kje moja sreča? Umreti, umreti — a umreti v Dabrowki.

Pa je zopet potovala dolgo večnost.

Prišla je do L. Takrat že ni imela več konj, in tudi voza ne; bosa je bila in strgana. Krvave so bile njene noge. Z malo Dašo v naročju je prišla v to Sodomo — rusko etapo za L-em, ki je bila kakor vsaka druga etapa širom blazne Evrope, velika mrtvašnica, kjer so se režale široke temne luknje topovskih žrel kakor široke, temnogloboke oči vtelešene blaznosti, mrtvašnica, kjer so se zlivali v strahotne reke vzdihni umirajočih in preklinjajočih, kjer so divjali v blaznem tekmovalju avtomobili in pijani vojaki, sestre Rdečega križa in poulične vlačuge, ki so v pijanih disonancah ponujale svoja od sifilide razjedena telesa za zlate in papirnate rublje.

Blaznost se je polasčala tudi nje. Z mrzlimi prsti jo je božala pa je zarila svoje kremplje v njene možgane, da se ji je mogla iztrgati le z veliko bolečino. Vojaki so jo ustavljali:

“He, kam?”

“Domov.”

“Znorela je baba.”

Daša je odpirala velike plave oči in je prosila:

“Hleba, hleba.”

Oduren vojak je slišal. Razcapan je bil in umazan. Rdeče oči so gledale kakor dva strahova iz brezobličnega obraza. Vrgel je Daši kos belega kruha. Objel je Mariško, ki je bila še vedno lepa, hotel jo je poljubiti.

Pahnila ga je od sebe.

“Proč, živina . . .”

Zgodil se je greh.

Vzel je Daši kos kruha. Iz ust ga ji je vzel, vrgel ga je na tla in pohodil. Smejal se je, kazal je svoje črne zamazane zobe prestrašenim očem Mariške.

“Daša, Dašica moja.”

In Daša ni jokala. Polmrtva je bila. Mariška jo je vzela v naročje ter jo nesla proti domu. Ni bil več daleč nje dom.

Nje dom je bil izropan. Nič več lepih, čistih zaves, nič več rdečih, rumenih, modrih cvetlic. Začudeno so jo gledali vojaki, nikdo ni umel, kaj ta ženska hoče. V njeni kolibi je stal noval debel, rdečeličen polkovnik.

Vojak jo je ustavil pred vratni.

“Kam, baba, kam? Stoj!”

“V svoj dom, v svojo kolibo hočem!”

Polkovnik je slišal, pa je prišel ven.

“Glej, da zgineš, takoj zgineš, ženska!”

“Kako, brat, ko pa je ta koliba moj dom!”

“Jaz ti dam dom, tvoj dom! Izgini, sicer —”

in po zraku je zapel s tankim glasom pasji bič. “Vrzi jo ven, Bobču,” je dejal vojaku.

Daša je plaho gledala.

“Ne, gospod, ne, blagorodje, naš dom je to, naša hiša je to.”

“Tiho, smrkavka!”

A v tistem hipu se je zazdela Mariška polkovniku silno lepa in v njem so se že oddavna spavajoče strasti zbudile, kakor se zbudijo sile v leta in leta spavajočih vulkanih.

“Kako praviš? Ti, kako ti je ime — a?” Pristopil je bližje. Poskušal se je smejeti. Ona se je umikala. Zamolklo grmenje je pretresalo daleč naokrog vso širno ravan. Umikala se je pred njim. Spomnila se je na vojaka, ki je bil pohodil kruh, in zazdelo se ji je, da mu je ta polkovnik tako silno podoben, da, celo popolnoma enak.

“Kako ti je ime?” je zarjul.

Ni odgovorila.

Mlad vojak je prijezdil v hitrem diru, črno-kozak, skočil je s konja, vojaško pozdravil in oddal polkovniku pisano povelje.

Polkovnik je prebledel in izginil v hišo. Ni trajalo niti dve minuti, pa so iz hiše pridrveli štirje vojaki. Kakor bi treščila strela v vas — samo en glas je šel od ust do ust. Umik. Ni je bilo silnejše besede od te — v vojni.

“Umik! Pripravite se na odhod!”

Zdajci je vas oživel. Iz tal so vzrastle temne kolone žalostnomrkih oči, dolge kolone trenas so že prihajale od zahoda po ozki cesti, ki se je dvigala kakor ozka, zamazana kača iz črnosivega močvirja. Daleč od zahoda in severa se je razlegal silen hrup, ki je naraščal kakor krohotanje poblaznelih vojakov pri naskoku ali pod bobnajočim ognjem, ko se rušijo kaverne in zakopi.

Vsedla se je na klopico pred hišo, vzela dete v naročje ter čakala. Nikamor ne pojde . . . Polkovnik stopi iz hiše in gleda proti zahodu. Opasan je, za pasom ima pištolo, daljnogled! Za njim gre tolpa častnikov.

“Zažgite vse hiše v vasi!” je rezko zapovedal polkovnik.

“Ne boš, zver,” je zavpila Mariška in skočila kvišku, “ne boš, kajti prorokujem ti grozen pogin, če se le dotakneš te kolibe!” Njene oči so pripovedovale strašno povest o še bolj strašnem koncu.

V njenih očeh se je porodilo in preskočilo je kakor električna iskra v njegove oči, zarilo se je globoko v njegove možgane, omrežilo ga je popolnoma.

Je-li bil to strah? Praznovernost? Včasih je rad molil. Kakšna in katera sila je bila to? Obrnil se je in jedva slišno je zašepetal:

“Pustite to kolibo!”

“In druge tudi,” je dodala z zapovedujočim glasom.

“In druge tudi,” je ponovil s slabim, skoraj otročjim glasom.

“Sedaj pohod,” je nadaljeval, “14. stotnja koraka na čelu polka — torej naprej!” Na vse strani so se razleteli častniki in kolone so oživele. Sunek, dva, in dolga veriga kolon se

je opotekajoče pomaknila ter se gibala težko kakor preobtovorjen voz.

"Hitro, hitro, da nas ne dohiti težko topništvo!"

Mož, ki je stopal v prvih vrstah, se je rogal:

"Kakšno težko topništvo! Topovi ne pridejo sami, vojaki so že izginili."

In dolga kolona se je zazibala hitreje. Bogve, kje se bo zopet zakopala, kje našla počitek in mir.

"Ženska, beži, Avstrijci te bodo," so vpili vojaki, stopajoč mimo kolibe. Ona pa jih je le gledala, plakajoč nad njimi, ki jim je lajšala trpljenje ljubezen do domovine, domovine, ki pada v roke sovražniku. Ona pa ni poznala domovine in ne sovražnikov. Njena domovina je bila kolibica, nje mož, nje otrok, nje sovražnik pa vojna.

"Naj me ubijejo," si je mislila, "saj je vseeno, če umrem tukaj v svoji kolibi ali pa v široki stepi kakor Mihajlo in moja Maruška."

"Prokleta Rusija!" je mrmrala. "Veliko srce imaš, za bednega med najbednejšimi nisi našla niti najmanjšega kotička." Tiho je govorila, da bi jo z ušesi nikdo ne mogel slišati, a vojaki — mnogi — ki so hodili mimo, so slišali tudi njene misli, in odgovarjali so ji, kakor odgovarja ministrant duhovniku:

"Prokleta, tisočkrat prokleta! Domov, domov. Kdaj bo konec?"

"Prokleta."

"Pes, stopi hitreje," je vpil pijan častnik.

Kolona se je zibala, ubita od otopele žalosti.

Ko je izginila prva kolona, je prišla druga, pa tretja, četrta, peta, vedno nove, kolona za kolono. Že se je spuščala tema, že je postalo temno, pa še vedno so korakale mimo trume ljudi. Ona pa je stala pred hišo na pragu kakor Lotova žena, ki je oživela le tedaj, ko je kaka pijana tolpa hotela zažgati hišo. Prosila je:

"Stojte, ljudje, bratje, če ste Rusi in pravoslavni, ne zažgite ubogi Rusinji hiše! Ali naj pogine uboga Rusinja s svojim bolnim otročičem?"

Šli so naprej. Ta in oni ji je vrgel celo hlebček kruha.

Tudi drugih hiš niso zažgali, ker so puščali v njih ranjene in onemogle vojake. Do ranega jutra so marširale mimo kolone. Tedaj pa se je zrušila kakor mrtev trup in obležala je negibno. Daša jo je budila: klicala jo je, tresla, vlekla, vse zaman. Zavlekla jo je v hišo. Ostrmela je deklica. To ni bila več njihova koliba, tri sobe, kuhinja, nova okna, nov štedilnik, kakršnega svoj živ dan še ni videla. Nič več ognjišča. Po sobi pa je ležalo vse križem: kruh, meso, konzerve, kava, sladkor, riž, čokolada; v steklenicah vino.

Hitro ji je vlila v usta vina, drgnila ji je z žganjem sence in čelo. Oživele so njene oči in vstala je.

Začudila se je.

"Bože moj, kako krasna je Dabrowka! Kaj Rusija! Moja koliba, moj dom!"

"Mamuša, ni našega doma brez naše velike Rusije," je odgovarjala mala Daša.

"Tiho, tiho, ali nisi videla širne Rusije? Je-li imela za nas srce?"

"Mamuša, mi smo Rusija!"

"Neumnost govoriš!"

"Hura, hura —" je zagrmelo na bližnjem griču, ki se je dvigal komaj nekoliko čevljev iz dolinice. V prvem jutranjem solncu so se lesketali bajoneti vojakov, ki so se na griču preivali sem ter tja.

"Mamuša, mamuša, glej, tam naši, tam Avstrijci, vidiš in tam so Prusi. — Naši bežijo. Bežijo, naši bežijo in Rusija je tako velika. Pojdi, mamuša, pojdi, beživa z njimi!"

"Nespametna reč, ti!"

V divjem begu so drveli skozi vas poslednji ruski vojaki, raztrgani in razcapani, brez pušk, brez orožja, brez nahrbtnikov in brez kap. Nekateri so se zaleteli naravnost v močvirje, kjer so se pogreznili v blato in luže.

Za njimi so drveli Prusi, ki so vpili kakor obsedena zverjad:

"Hura, hura!"

Nekoliko oddaljen od kolibe je stal bled vojak, mlad fant, še nedorasel, nerazvit. Kako neki je prišel sem? Ali je sploh spadal sem, ali je sploh bil vojak? Stal je kakor kamen ter nepremično upiral svoje velike plave oči v Prusa, ki je z nasajenim bajonetom drvel naravnost proti njemu. Zaletel se je Prus in obtičal pred njim, kakor od kapi zadet. Vzel mu je fant puško iz rok in udaril ga je s kopitom, da se mu je glava razklala na dvoje. Oddaljil se je počasi, postal je, obrnil se je, vrnil se je k njemu, kakor bi bil nekaj tam pozabil. Šel je in ga je z bajonetom prebodel.

Počasi, trudno je nadaljeval svojo pot proti vzhodu.

(Dalje prihodnjič.)

ALI VAM JE S TO ŠTEVILKO NAROČNINA POTEKLA?

Tekoča številka "Proletarca" je Če je številka poleg vašega naslova manjša kakor je tu označena, je to znamenje, da vam je naročnina potekla. Pazite torej na številko v oklepaju poleg vašega naslova na prvi strani platnic.

856

Obnovite naročnino takoj, ko vam poteče. Ne čakajte opomina! S tem prihranite upravništvu delo in stroške. Če mogoče, pošljite poleg svoje še kako novo naročnino. Širite "PROLETARCA"!

Woodrow Wilson.

Dne 3. februarja je umrl v svojem stanovanju v Washingtonu, D. C. osemindvajseti predsednik Zedinjenih držav, Thomas Woodrow Wilson v starosti 68 let. Predsednik te republike je bil od leta 1912 do 1920.

L. 1910 je pustil službo predsednika Princetonske univerze. Leto pozneje je bil izvoljen za gubernerja države New Jersey. L. 1912 je bil prvič izvoljen za predsednika Zedinjenih držav na demokratski listi. Leta 1916 je bil ponovno izvoljen.

L. 1917, trideset dni po njegovi drugi vpeljavi v predsedniško službo, je napovedal vojno Nemčiji in Avstro-Ogrski in s tem se je pričela njegova vojna karijera.

Do l. 1917 je zastopal protivojno politiko in v kampanji za njegovo ponovno izvolitev se je demokratska stranka posluževala protivojne propagande.

Dne 5. avgusta 1914 je ponudil vsem državam, zapletenim v vojno, svoje posredovanje. Dne 18. decembra 1916 je nanje apeliral, naj navedejo svoje mirovne pogoje. V svojem govoru dne 22. januarja 1917 jim je priporočil, naj sklenejo "mir brez zmage in brez odškodnin". Dne 6. aprila 1917 je napovedal vojno Nemčiji. Dne 8. januarja 1918 je razglasil svojih štirinajst točk, ki naj bi služile za podlago bodočemu miru. Dne 28. junija 1919 je podpisal v Versaillesu mirovno pogodbo. Meseca septembra 1919 je bil na agitaciji po zapadu, kjer je zbolel. Njegovo zdravje je pešalo bolj in bolj kljub pazni zdravniški oskrbi in dne 3. februarja 1924 je prišel njegov košec. Rojen je bil 28. decembra leta 1856 v Stauntonu, Virginia.

Vse, kar je ostalo od Wilsonovih štirinajstih točk, je senca lige narodov, in to je bila skoro edina koncepcija, ki so mu jo dali evropski in azijski državniki v Versaillesu. Zadovoljil se je z njo in šel pred ameriške volilce z apelom, naj ratificirajo mirovno pogodbo, na katero je dal svoj podpis. Izvolili so Hardinga in republikansko večino v kongres, in s tem je Wilsonova politika doživela zadnji poraz. Od l. 1920 je bil nastanjen v svoji vili v Washingtonu, skoro vedno bolan. Bil je mrtvouden in zadnjih par let fizično popolnoma opešan.

Zadnja leta svetovne vojne se je postavil za vodnika masam, ki so hotele mir brez podjarmljenja, samoodločevanja narodov, konec kajzerjem in militarizmu. Dne 4. decembra 1918 je šel v Evropo na mirovno konferenco. Kamor je prišel, so ga velikanske množice burno pozdravljale, ker so videli v njemu odrešenika človeštva. Mesta so imenovali po njemu, ulice, trge, šole in druge zavode so krstili z njegovim imenom.

Ko se je vračal, mu je ostalo v Evropi zelo malo prijateljev. V Nemčiji je obsovražen kot malokateri človek na svetu. Kljub temu je veroval, da je njegova liga narodov, kakorkoli slabotna, velikanska pridobitev za človeštvo. Ameriško ljudstvo je obdolžil, da je odgovorno za njeno šibkost, kajti ako bi šle Zedinjene države v ligo, bi bila vse kaj drugega kakor je danes.

Versailleski mir ni odpravil vzrokov za vojne. Samoodločevanje narodov je prišlo le malo v poštev. Podjarmljenja niso izginila. In vendar — Wilson je umrl v prepričanju, da je pomenila zmaga zaveznikov velikanski korak naprej v civilizacijo.

O Wilsonu in njegovi politiki je bilo izdanih že precej knjig. Še veliko več jih bo izdanih v bodoče.

V enih ga grajajo, v drugih zagovarjajo, v tretjih ga povzdigujejo med največje može v zgodovini.

Velik del proletariata v Evropi je verjel v Wilsonovo misijo. Upal je, da bo sposoben braniti v kritičnih trenutkih svoj program. Pri zeleni mizi je takoj prvi dan izgubljal. Tajna diplomacija je zmagala in Wilsonove točke so zatonile. Njegova slava je obleдела.

Ko je umrl, in par dni pred njegovo smrtjo, so oblegale njegovo stanovanje množice oboževalcev in poročevalci. Zadnjo sredo je bil pogreb.

Kakšno sodbo bo imela o njemu zgodovina? Danes je težko odgovoriti na to vprašanje. Čez petdeset ali sto let se bo vedelo. Nekateri ga obojajo, drugi pomilujejo, tretji so mnenja, da je izginil s svetovne pozornice največji državnik in demokrat vseh časov.

Vsi pa smo lahko edini v tem, da je izgubil svojo največjo bitko, mnogo po svoji lastni krivdi. Njegova vloga je bila zaigrana, ker je bil slab v svojem največjem momentu; kar pa je dobrega zapisal, storil in dosegel, živi. Živi pa tudi tisto, kar je storil napačnega.

"Z mirnim potom . . ."

"Z mirnim potom ne bomo ničesar dosegli . . ."

Motiš se. Dosegel boš vse z mirnim delom, kajti delo je premišljena, počasna stvar. S silo se lahko polastiš vlade, s silo in razgrajanjem lahko delaš nemir v društvu, uniji in v klubu, in če boš s tem kaj dosegel, je mogoče le dvoje: Ali boš razbil organizacijo ali državo, ali pa se polastil njenega vodstva ali vlade.

Potem, ko boš sila, prevladujoča sila, boš zahteval mir, "zato da boš mogel kaj napraviti." Tam, kjer je destruktiven boj, kjer vladajo nepomirljivi razpori, se ne gradi, ampak razdira. Gre se zato, kdo bo vladal, kdo bo kontroliral silo. Ko enkrat ena zmaga, hoče mir, ker drugače ne more delati.

Med bojem in bojem je razlika. In med revolucijo in revolucijo je tudi razlika. Boji so koristni in so škodljivi. Revolucije so lahko korak naprej ali korak nazaj. Delo gre zmerom naprej.

Človeštvo je šlo skozi krvave boje, skozi bratomorne borbe radi svojih živalskih instinktov. Kar pa je zgradilo dobrega in pametnega, je zgradilo mirno, sporazumno. Smoter civilizacije ni netiti in negovati krvave borbe, destrukcije in nesporazume, ampak voditi človeka k razumnemu delu, k ciljem, ki bodo vredni človeka. Boji ostanejo. Ampak bodo človeški boji, ne pa boji zveri v človeških podobah. Socializem potrebuje mislečega človeka, ne barbara.

Ako čitaš Proletarca, pa spoznaš, da je dober list in te zanima, tedaj ga pokaži še tovarišu in mu ga priporoči, da bo tudi on to izvedel, kar izveš ti in se naučil, česar se učiš ti. To bo duševni dobiček zate in zanj.

Mojzes ali Darwin

spisal

Dr. A. DODEL,
vseučiliški profesor v Curihu.

(Nadaljevanje.)

Da, celo *abecedniki* protestantskih dežel, edine šolske knjige za pet- in šestletne abecedarje, so bili skoraj brezizjemno napojeni z *vero v čudeže*, ki jo mora potem znanost na višjih šolah zopet izrinuti iz glav študirajočih ljudi, ker sicer ni mogoče razviti resnega duha za smotrena raziskavanja. Na strani 100 "*Abecednika za evangeljske ljudske šole Vintemberške*" (Stuttgart, Halberger) se nahaja berilo z naslovom: "Človek in Bog", ki se začneja tako: "Bog je naredil človeka iz kosa zemlje in mu je vdahnil v njegov nos živo dušo. Človek ima torej telo in dušo." To antropološko premišljevanje konča nato: "Če se je pa duša ločila od telesa, je človek mrtev. Mrtvemu človeku se pravi mrlič, in takšen se pokoplje. Duša se pa vrne k Bogu." *Preje*, kakor tu, je sploh nemogoče govoriti o grudi zemlje.

Naše šole se bavijo res s pravim Sisifovim delom.

Zares! Naše ljudske šole tičijo še vedno z eno nogo v srednjem veku. — A tudi to je le naravna posledica razvoja teh šol! Spomnimo se le dejstva, da je ljudska šola pravzaprav otrok cerkve. Vznikla je iz potreb reformirane cerkve: ko je bilo tiskarstvo enkrat iznajdeno, je bilo treba zveličavno resnico božje besede zanesti potom tiskane besede v najbolj oddaljeno zagorsko kočjo. Če pa naj bi ljudje čitali zveličavne resnice, jih je bilo treba poučevati v čitanju in pisanju.

Še v preteklem stoletju so bila glavna učila ljudske šole: Davidovi psalmi in krščanski katekizem. Odslej so se seveda uveljavile tudi praktične potrebe. V štiridesetih in petdesetih letih so v švicarskih šolah splošno vpeljavali obrestni račun in nekoliko zemljepisja. V petdesetih letih sem slišal v vseh razredih vsakodnevne in ponavljalne šole le par stavkov prirodoslovja: "Rastline delimo v drevesa, grmiče, zelišča in trave (Aristotel!), razven tega so še mahovi, alge, glive in lišaji" (cerkvena koncesija v novejši dobi).

Vsej novejši vedi in spoznanju so čim bolj zapirali pot v ljudske šole; kjer so se pa napredni ljudje vendar bojevali za razširjenje učne stvarine, so morali vsak najmanjši korak naprej izsiliti konsekvantno ugovarjajoči cerkvi. Tako je šlo v petdesetih, šestdesetih in sedemdesetih letih; pravzaprav gre še danes ravno tako, čeprav ne v vseh krajih z isto težkočo. Boljinbolj se je šola osvobojevala od cerkve. Ker cerkev stagnira, šola se pa mora kot življenjazmožnt

organizem razvijati, ni več mogoče misliti na plodonosno sodelovanje obeh.

Emancipacija šole od cerkve pa še dolgo ni dovršena. Še vedno je opazati v mnogo deželah splošno dejstvo, da zavzema v ljudski šoli vera veliko preveč prostora in najboljše ure dneva. *Greh proti zakonom razvoja je*, če se podeljuje verski pouk otrokom, ki sploh še niso zmožni abstraktno misliti; greh je, ker izrabljajo vsako priliko, da vtepaajo nezrelim otrokom pojme in nauke, za katerih razumevanje mora zdrav odrasli človek napeti vse svoje duševne sile, a še ne pride vedno do cilja. *Naše ljudske šole grešijo proti naravnem razvoju duha, ker vtepaajo otrokom metafiziko.*

Kaznjivo početje je, če gredo starši v preveliki gorečnosti še dalje in pošiljajo svoje štiri- do petletne otroke v svetohlinske nedeljske šole. Kaj bo iz tega, če prihajajo v nedeljo opoldne luči in zraka potrebni fantiči bledeh lic iz šole in povedo pri mizi, da je bil na primer govor "o nekem Janezu, ki je šel v pustinjino in se je povrnil s kamelsko dlako!"

Ponovimo sedaj izid te pedagoške ekskurzije z dvema stavkoma in našli bomo, česar ne zanikuje več noben poučen človek in ne pobija več noben poštenjak:

1. Na visokih šolah učijo prirodoslovsko resnico razvojnega nauka in večne zakone narave kot najvišje.

2. V ljudski šoli pa, ki jo je ustanovila in jo vzdržuje ista država, kakor visoko šolo — v ljudski šoli proglašajo kot resnico tritisočletne bajke mojzeističnega poročila o stvarjenju,

torej priznajo zmoto in najizrečnejše nasprotje tega, kar učite znanost in živa narava.

To so *gorostasne, nenaravne, nevzdržljive* razmere.

Vsaj vendar ni dveh resnic, kojih ena je dobra za visoko, in druga za ljudsko šolo.

Resnica je le ena, in ta ena resnica je dobra za vse.

Narava — vesoljstvo nima *posebnih* zakonov za modrijane tega sveta, za odlične učenjake v delavnicah znanosti, za profesorje in dijake visokih šol; narava — vesoljstvo nima posebnih zakonov za otroke ljudstva in za priprosto mišljenje delavnega in skrbečega meščana.

Kakor ni posebne resnice za imenitnike tega sveta, tako tudi ni posebne resnice za trpine.

Naša zemlja se vrti vsaki dan krog svoje osi in potuje vsako leto okrog solnca; mi vsi — vsi bogati in revni, blagorodni in nizki, učeni in neučeni — mi vsi potujemo tudi z njo in Kopernik ni zapustil teh resnic v to svrhu, da bi jih učili samo na visokih šolah, medtem ko kraljuje v ljudskih šolah resnici nasprotujoče "razodetje". Bajka, da je solnce stalo v Gibeonu in da je luna mirovala v dolini Ajalon, je od astronomije zavrnjena za ves misleči svet kot zmota in pesnitev.

(Dalje prihodnjič.)

GLASOVI IZ NAŠEGA GIBANJA.

DOPISI.

Važno za članstvo kluba št. 1.

CHICAGO, ILL. — Na seji kluba št. 1, ki se vrši v petek večer dne 8. februarja v navadnih prostorih, bo predaval sodrug John Pippan o italijanskemu fašizmu in njegovih vplivih na delavsko gibanje v Italiji. Sodrug Pippan je tajnik italijanske socialistične federacije in urednik njenega glasila "La Parola del Popolo." V Zedinjene države je prišel pred nekaj meseci. Preje je bil v Turinu uradnik Italijanske rudarske zveze. Govoril bo slovensko. To predavanje je aranziral tajnik kluba št. 1.

Po predavanju, ako bo dopuščal čas, se bo vršila diskuzija, kako najbolje izvesti akcijo, da prideta Proletarec in JSZ. do lastnih uradnih prostorov.

Kot je bilo že sporočeno, bo imel klub št. 1 v bodoče dve redni seji na mesec, drugi in tretji petek. Na prvi bomo imeli predavanja in diskuzije, na drugi bomo reševali klubove posle, po izčrpanem dnevnem redu pa bomo imeli diskuzijo, kakor na prvi mesečni seji.

Iz zapadne Pennsylvanije.

V nedeljo 27. januarja se je vršila na Library četrta konferenca socialističnih klubov in društev Izobraževalne akcije JSZ. v zapadni Pennsylvaniji. Prva se je vršila na Lawrence, druga na Bridgeville, tretja v Canonsburgu. Prihodnja se bo vršila v nedeljo 30. marca v Broughtonu.

Mrzlo vreme, ki je vladalo dne 27. januarja, ni strašilo sodrugov in sodruginj. Prišli so iz bližnjih in daljnih naselbin na konferenco in shod in pripomogli, da se je oboje završilo z uspehom. Iz West Newtona je prišlo kakih trideset oseb. Pripeljali so se s "trukci". Na to konferenco je poslal zastopnika tudi klub št. 69 (Herminie) v osebi sodruga Antona Zornika ml., ki je podal svoje poročilo o aktivnosti njihovega kluba.

Sodrug Joseph Zorko iz W. Newtona je predsedoval konferenci. Zapisnikar je bil sod. Louis Kveder, ki je imel ta posel že na dveh prejšnjih konferencah.

Za pokritje stroškov konference se je nabralo na shodu 27. januarja popoldne (po konferenci) \$42.40. Računi bodo priobčeni v zapisniku konference.

Libraryska konferenca je pokazala, da naša stvar napreduje. Upam, da bo prihodnja prekosila vse doseданje. Člani kluba št. 190 na Broughtonu bodo gotovo storili vse potrebno, da se bodo udeleženci prihodnje konference počutili v njihovi naselbini domače kakor so se v naselbinah, v katerih smo imeli doseданje konference.

Že na libraryski in prejšnjih konferencah se je razpravljalo, kako povečati agitacijo za pojačanje socialističnega gibanja v tem delu Pennsylvanije. Tudi bodoča konferenca bo imela to točko na dnevnem redu.

Kar se tiče agitacije, jo z vso vnemo vrše vsi aktivni klubi. Vsi ti beležijo napredek v številu članstva in na polju raznih aktivnosti. "Proletarec" se je v Pennsylvaniji zelo razširil, toda polje za agitacijo je še vedno široko.

Vsi sodrugi naj imajo vedno na vidiku, da je treba izrabiti vsako priložnost pri agitaciji za razširjenje Proletarca. Čim več čitateljev bo imelo naše glasilo, toliko jačja bo naša Zveza.

Izgleda, da ni več daleč čas, ko bo imela vsaka naselbina v zapadni Pennsylvaniji socialistični klub JSZ. Pred kratkim sta se ustanovila kluba v Veroni in Coraopolisu. Polje je ugodno, simpatije delavstva so na strani socialistične stranke, treba je samo več agitatorjev, ki bodo šli na organizatorično delo.

Naše konference imajo namen negovati kooperacijo med posameznimi klubi. To je ena najvažnejših nalog, kajti socializem je stvar sodelovanja drug z drugim. Ker se nahajajo tukajšnji klubi blizu drug drugega, je treba, da z začetno kooperacijo nadaljujemo. Zgradili bomo gibanje, ki bo v čast nam, JSZ. in socialistični stranki. — r.

Ljubiteljem slovenske dramatike v Chicagi.

Dramski odsek kluba št. 1 vprizori v nedeljo 10. februarja v dvorani ŠSPS., 1126 W. 18th St. igro "Velika repatica", burka v treh dejanjih. Pričetek igre ob 3. popoldne. Pe igri ples in prosta zabava, kakor navadno. Pridite v dvorano pravočasno, da ne zamudite igre. Vstopnina je 75c za osebo. Otroci do 14. leta vstopnine prosti.

Z vprizoritvijo te igre bomo ugodili vsem tistim, ki so želeli za prihodnjo predstavo kako šaloigro. Kdor se hoče od srca nasmejati, naj pride dne 10. februarja ob 3. popoldne v dvorano ČSPS.

V nedeljo 6. aprila vprizori dramski odsek kluba št. 1 v imenovani dvorani tragedijo "Golgota" v treh dejanjih. To bo zadnja igra v tej sezoni. Vstopnina 75c za osebo.

V prihodnji sezoni se bodo vršile naše dramske predstave na sledeče dneve: V nedeljo 9. novembra 1924; v nedeljo 4. januarja, v nedeljo 1. marca in v nedeljo 19. aprila 1925, vse v dvorani ČSPS.

Dne 31. decembra to leto priredi klub št. 1 običajno Silvestrovo zabavo. Slovenske organizacije v Chicagi prosimo, naj ne prirejajo svojih zabav na imenovane dneve.

Prvomajsko slavnost prirede letos vse socialistične organizacije v Chicagi skupno pod avspicijo okrajne organizacije.

Publitijski odsek kluba št. 1.

KNJIŽEVNI VESTNIK.

"CAS", januarska izdaja, ima sledečo vsebino: Pri zibelci, pesem, Frank Kerže. — Andrejevi, povest, P. Kerže. — Po afriških pragozdih, M. Johnson. — Naši otroci. — Med kitajskimi banditi. — Dolina deset tisoč ognjenikov. — Celota in drobiž. Kanarčki, reja in vzdrževanje, E. B. Lunka. — Priloga.

Naslov revije "Čas" je 1142 Dallas Rd., Cleveland, Ohio.

Delajmo za izobrazbo delavskega ljudstva. O shodu v Girardu.

WARREN, O. — Sedaj smo že v drugem mesecu leta 1924 in vsa novoletna voščila so pozabljena. Vse gre naprej po starem tiru, kakor zahtevajo evolucionjski zakoni, neoziraje se na lepa voščila in pobožne želje.

Ljudske mase so še vedno v veliki večini (vsaj v gotovih deželah) nevedne, in kot take so plen raznih zavajalcev in izkoriščevalcev. Verski pridigarji jih strašijo z večnim pogubljenjem, posvetni oblastniki jih strašijo z zakoni in krivi preroki jih vodijo po napačnih potih.

Kljub temu prodirajo nauki resnice bolj in bolj v ljudske duše. Praznovrstvo se umika znanju. V sužnjju se dviga ponos človeka.

Težka je bila pot znanja, pa je vendar pridrla skozi temo zmot v beli dan. Zamanj je bilo divjanje inkvizicije. Z umori učenjakov niso umorili vede.

Nič več ne verjamejo ljudje tako radi, da je treba za vsako stvar duhovnikovega blagoslova. V njemu vidijo le še človeka, ne pa nekako nadnaravno, od Boga navdahnjeno bitje. Troni monarhov so se razmatali, mnogi so padli, drugi bodo, ker je ljudstvo spoznalo, da jih ne potrebuje.

Da, laž se umika resnici, tema luči, ignoranca beži pred znanjem.

Pred leti so bili socialistični simpatičarji redki, posebno med ženstvom. Danes jih je mnogo. Pripravljeni so podpirati naše kampanje, sodelujejo na naših priredbah, čitajo naše časopise in prihajajo na naše shode.

Ker sem ravno pri tem, naj omenim, da je pridelil socialistični klub št. 222 dne 26. januarja zvečer v Slovenskem domu na Girardu shod, ki je bil povoljno obiskan kljub silnemu mrazu (do deset stopinj pod ničlo). Udeleženci shoda so pazno sledili izvajanjem govornika sodruga Franka Zajca, ki nam je poldrugo uro podajal sliko za sliko o bojih človeštva za večji kos kruha, za več luči, in proti zatiralcem. V poljudni besedi je razlagal, da je največji sovražnik ljudskih mas ignoranca, ki je v masah, ne izven njih.

Po končanem shodu je nabral naš somišljenik Anton Rus \$18.00 Proletarcu v podporo. Pridružil se je tudi našemu klubu in obljubil, da bo delal po svojih najboljših močeh za jačanje našega gibanja.

Po shodu se je razvila plesna zabava. Igrali so hrvaški tamburaši iz Youngstowna.

Vsem, ki so nam pomagali na tej priredbi, izrekam v imenu kluba št. 222 zahvalo z upanjem, da ostanejo našemu gibanju tudi v bodoče naklonjeni. Najljubše pa nam bo, ako se pridružite klubu in sodelujete z drugimi sodrugji, da postane resnična trdnjava našega delavstva v tem okrožju.

Saj ne bo zmerom "mraz". Zimi sledi pomlad, preroditev življenja. In tako pride tudi naša pomlad.

Socialistični klubi so središča za vzgajanje delavcev. Vsaka naselbina bi ga morala imeti. Težko je to delo, ampak lotiti se ga je treba.

Za dalj časa smo se tu razgovarjali, ako ne bi bilo umestno ustanoviti klub tudi v Warrenu. Odločili smo se sklicati ustanovno sejo, ki se bo vršila v soboto 16. februarja popoldne v mojih prostorih na Warrenu. Somišljeniki, pridite vsi, da se dogovorimo, kako najboljšje začeti naše delo.

Povsod si vzemimo za cilj, da mora imeti vsaka naša naselbina svojo socialistično organizacijo. —

JACOB KOTAR.

Ameriški socialisti za pomoč nemškemu delavstvu.

Francoska okupacija Porurja, brezobzirno tirjanje vojne odškodnine in upiranje nemškega ljudstva proti izsiljevalni taktiki francoske vlade je dovedlo do popolnega obubožanja nemškega delavstva. Polom je sledil polomu, tovarne so odpuščale dan za dnevno stotisoče delavcev, in v nemško gospodarsko življenje se je naselila anarhija. Radi te situacije so unije nemškega delavstva razrahljane, in vsled padca marke tudi brez sredstev. Isto velja za socialistično stranko.

V Ameriki in v drugih deželah so se organizirale razne pomožne akcije, ki nabirajo prispevke za nakup živil bednemu prebivalstvu v Nemčiji. V Zedinjenih državah so nemški naseljenci nabrali visoke vsote. Tudi Amerikanci so podvzeli akcijo za zbiranje potrebnih sredstev, s katerimi bodo nakupili hrane in jo poslali v Nemčijo.

V raznih ameriških mestih so socialisti organizirali posebne odbore, ki imajo nalog nabirati prispevke med ameriškim ljudstvom za odpomoč revnemu nemškemu delavstvu. Naš čut solidarnosti zahteva, da sodelujemo s temi odbori in pomagamo nemškemu proletariatu v času njegove najhujše bede. Prispevke v ta namen lahko pošljete na upravništvo Proletarca, ki jih bo izročilo na pristojno mesto.

Slavnostna otvoritev Slovenskega Narodnega Doma v Clevelandu

se bo vršila v soboto popoldne dne 1. marca 1924.

Dan, ko se odpro vrata našega NARODNEGA SVETIŠČA, je določen. Otvoritev našega doma bo ena najpomembnejših slavnosti slovenskega ljudstva v Ameriki.

Celih deset let se je delalo in zbiralo, in končno se je pričelo dvigati veličastno poslopje, ki bo služilo vzgoji in drugim potrebam naših naseljencev in naše mladine.

V soboto 1. marca popoldne bo slavnostna otvoritev in zvečer velik banket. V nedeljo 2. marca bo nadaljevanje slavnosti. Na sporedu imamo koncert, dramatično predstavo itd.

Vsa društva, ki so prijavila korporativno udeležbo, kakor tudi vse posameznike, ki se bodo udeležili slavnosti, opozarjamo, da bo v kratkem priobčen v listih popolne program in spored otvoritve. Prosimo jih, naj ga dobro pregledajo, da bodo boljše poučeni o stvari.

Ni se nam treba sramovati ne jezika, ne naroda, iz katerega izhajamo. Dolžnost nas vseh je, da se udeležimo do zadnjega te velike slavnosti in vsaki po svoji moči pripomoremo, da bo čim veličastnejše uspela.

SODRUGI V PENNSYLVANII!

Agitirajte za razširjenje vašega glasila "PROLETARCA". In agitirajte tudi za vaše angleško socialistično glasilo "THE WORKER", ki ga izdaja socialistična stranka v Pennsylvaniji. Naslovite: The Worker, P. O. Box 685, Reading, Pa. Naročnina: za celo leto \$1.50; za osem mesecev \$1. Agitirajte med vašimi ameriški tovariši delavci, da se naroče na ta list.

Agitatorji na delu.

Naročnin na Proletarca so poslali:

Frances A. Tauchar, na agitaciji v Milwaukee, Wis..	20
Anton Lukancic, N. Chicago, Ill.	6
Frank Petavs, Little Falls, N. Y.	4
John Kunstelj, Gross, Kans.	4
John Lazar, Cleveland, O.	3
Joseph Klarich, Detroit, Mich.	2
Anton Žagar, Sheboygan, Wis.	2
Anton Debevc, Sheboygan, Wis.	2
Louis Krasna, Conemaugh, Pa.	2
Jos. Ovca, Springfield, Ill.	2
Frank Mershak, LaSalle, Ill.	2
Anton Slobodnik, Crested Butte, Colo.	2
Joseph Koenig, Oakland, Calif.	2
Marko Tekavc, Canonsburg, Pa.	1
Mike Ferlin, St. Michael, Pa.	1
Aug. Komar, Cleveland, O.	1
L. Jerasha, Superior, Wyo.	1
M. Gorenc, Arma, Kans.	1
Chas. Pogorelec, Chicago, Ill.	1
John Kokosin, Girard, O.	1
Frank Zaitz, Chicago, Ill.	1
Harry Stanich, Forest City, Pa.	1

Listu v podporo.

II. Izkaz.

GIRARD, O. — (Nabrano na shodu soc. kluba št. 222)	\$18.50
FOREST CITY, PA. — Harry Stanich	7.30
SPRINGFIELD, ILL. — Joe Shum	2.50
HERMINIE, PA. — Po 50c.: Anton Zornik, Frank Trobevšek; po 25c.: Frank Bertel, Thomas Kos, Alojs Sleber. (Poslal Anton Zornik)	1.75
CHICAGO, ILL. — John Thaler, \$1.50, Neimenovan, 50c., A. S., 85c, F. Z. 85c	3.60
LLOYDELL, PA. — Josip Petelin, \$1.00; Josip Maticic, 25c.	1.25
NANTY GLO, PA. — Tony Kordan, 50c; po 25c.: Frank Krajšek, Louis Kveder, Louis Felick	1.50
REYNOLDSVILLE, W. VA. — Louis Bartol	1.10
AVELLA, PA. — Louis Kveder	1.00
RENTON, PA. — Andrew Postishek25
LAWRENCE, PA. — Louis Britz25
GROSS, KANS. — John Kunstelj15
Skupaj	\$39.25
Prejšnji izkaz	41.36
Skupaj	\$80.61

SLOVENSKEMU DELAVSTVU V HERMINIE, PA.

Socialistični klub št. 69, JSZ., zboruje vsako prvo nedeljo v mesecu po seji društva Próstomislecí, št. 87, SNPJ., v društveni dvorani. — Rojaki, pristopajte v naše vrste! — Anton Zornik, Box 202, Herminie, Pa.

DETROITSKIM SODRUGOM.

Seje slov. socialističnega kluba št. 114 JSZ., se vrše vsako četrto nedeljo v mesecu v Hrvatskem Domu, 1329—31 Kirby Ave., ob 9. uri dopoldne. — Na dnevnem redu so vedno važne stvari, ki se morajo rešiti. Udeležujte se teh sej polnoštevilno in pripeljite seboj svoje prijatelje. — Učvrščujmo našo postojanko s tem, da ji pridobivamo novih članov. — Organizator.

Anglija priznala sovjetsko Rusijo.

Ruska sovjetska vlada je na priznanje angleške vlade odgovorila, da bo storila vse kar bo v njeni moči, da se vse sporne točke med obema državama prijateljsko izravnaajo. Ruska nota se je pričela z uvodom "Kot ena delavska vlada drugi", s katero se je zahvalila angleški vladi za priznanje sovjetov. Angleška nota je bila predložena vsesovjetskem kongresu, ki zboruje v Moskvi. Vsesovjetski kongres je sprejel resolucijo, s katero izraža "svoje zadovoljstvo nad zgodovinskimi korakom, nad enemu prvih dejanj prve angleške vlade, ki jo je postavil na krmilo delavski razred Velike Britanije." Resolucija nadalje navaja, da je bilo angleško delavstvo vedno na strani sovjetske Rusije, ki ji je s svojo moralno silo pomagalo v času njene največje krize odpraviti blokado in preprečiti nadaljne imperialistične vpade. Resolucija naglašja, da je sovjetska Rusija vedno stremela za mirom in je pripravljena sodelovati z delavsko vlado Velike Britanije v prid mirnih odnošajev med narodi. Resolucija naziva angleško delavstvo za zaveznika ruskih delavcev in kmetov in izraža željo, da se to prijateljstvo v bodoče še bolj utrdi.

Angleška vlada je priznala rusko sovjetsko vlado brez vsakih preliminarnih pogajanj. To je napravilo v Rusiji zelo dober vtisk.

Sodrugom in somišljenikom v Homer City.

HOMER CITY, PA. — Ker je želja nas vseh, da bi čim hitreje napredovali, je potrebno, da se redno udeležujete sej kluba št. 198, JSZ., ki se vrše vsako četrto nedeljo v mesecu ob 3. popoldne po delničarski seji v Slov. nar. domu.

Tisti, ki še vedno živite v prepričanju, da vam bodo socialisti ali kakor jim pravijo nekateri "ta ru-deči", vzeli vaše lote in vaše malo imetje, ostanite doma pri gorki peči. Tiste, ki so naprednega mišljenja in se prištevaajo k simpatičarjem socialističnega gibanja, vabimo, naj pridejo v našo sredo. Pomagajte jačati socialistično stranko. Razdruženega delavstva se nihče ne boji. V združenju delavstva pa je sila, ki bo v stanju vreči sedanjo ekonomsko uredbo in jo nadomestiti s socialistično. Postanite tudi vi član organizirane delavske sile.

ANDREJ OBED, tajnik

Slovenskemu delavstvu v Veroni, Pa.

VERONA, PA. — Seje socialističnega kluba št. 241, JSZ., se vrše vsako tretjo nedeljo v mesecu ob 2. popoldne v prostorih sodruga Rock Lesarja. Sodrugí in somišljeniki, udeležujte se teh sej, ki so potrebne za našo izobrazbo in napredek. — Tajnik.

Vsak narod, med katerim je razširjeno vraževerstvo, je žoga v rokah vladajočih, ki se igrajo z njegovo usodo.

SODRUGI V ILLINOISU — ne pozabite agitirati poleg Proletarca tudi za "CHICAGO SOCIALIST", glasilo socialistične stranke v Illinoisu. Naročnina: \$1.50 za celo leto, \$1 za osem mesecev. Naslov: Chicago Socialist, 1501 Warren Ave., Chicago, Ill.

Nasveti našim poročevalcem.

Poročajte o vseh aktivnostih v naselbini, političnih, gospodarskih in kulturnih. Poročajte o delovanju soc. kluba, če obstoji, in če ga ni, podajte vzroke, zakaj ga ni. Poročajte o priredbah kulturnih in drugih organizacij. Poročajte o delovanju naših nasprotnikov, naj bodo kdorkoli in kjerkoli. Pišite o aktivnostih v unijskem gibanju in o delavskih razmerah, če so take, da bi zanimale širši krog čitateljev. Poročajte o aktivnostih drugih delavskih struj. Poročajte o odnosjih med različnimi narodnostmi v vašem kraju. Poročajte o shodih, kampanjah, o delovanju za lastne dvorane, čitalnice itd. Poročajte od časa do časa o društvenem gibanju v naselbini.

Skušajte dati v dopisu pravo sliko življenja v vaši naselbini, in lahko ste prepričani, da bo dopis res zanimiv. Če lahko pišete v šaljivem tonu, se ga poslužujte, ako je stvar, o kateri pišete, temu primerna. Ako ne, pišite resno, brez sarkastičnih opazk. Bodite v dopisih stvarni, ogibajte se osebnih napadov, pazite, da ne boste dejstev krivo tolmačili. Predvsem, poročila morajo biti v soglasju z resnično sliko v naselbini.

Pazite, da ne boste kopirali stavkov iz drugih dopisov. Pazite na datume. Naznanila pošljite pravočasno.

Suhoparni napadi na kapitaliste nimajo pomena, kajti taka kritiziranja ne spravljajo današnjega ekonomskega sistema niti najmanj v nevarnost. Kupi fraz, ki ničesar ne povedo, istotako nimajo smisla.

Ne lotevajte se pisati člankov, ako ne obvladate jezika in predmeta, o katerem pišete.

Ako pišete s strojem, puščajte eno vrsto prazno. Pišite samo na eno stran papirja. Ako vam v spisu kaj ne ugaja, napišite drugega, ako potrebno, tretjega. S tem se vežbate v pisanju in izboljšujete slog.

Poročajte redno o vseh važnih dogodkih v naselbini, posebno o onih, ki se tičejo socialističnega in splošnega delavskega gibanja.

Citajte knjige!

"Proletarec" ima v zalogi najboljša slovenska književna dela, ki jih prodaja po najnižji mogoči ceni. Pazite na cenik naših knjig, ki ga priobčujemo od časa do časa v tem listu.

Ako ste zmožni čitati angleščino, naročite iz naše zaloge angleške knjige. Iz njih se boste lahko marsikaj naučili o evoluciji, zgodovini, o socializmu, socialnih problemih, delavskih bojih itd.

Nabavili smo knjige, ker hočemo, da dobi naše ljudstvo dostop do boljših književnih del po najnižji ceni. Ves eventualni dobiček, ki ga napravimo pri prodaji knjig, gre v podporo našemu tisku. Zato naročajte knjige od nas. —

Dramski Odsek Kluba Št. 1., J. S. Z.

CHICAGO, ILL.,

vprizori v nedeljo 10. februarja 1924

v dvorani Č. S. P. S., 1126 W. 18th St.

burko v treh dejanjih

VELIKA REPATICA

Spisala Karel Laufs in Viljem Jacobi.

Dvorana odprta ob 2:30 popoldne; pričetek igre ob 3.

Po igri ples in prosta zabava.

Med in po predstavi igra Kufrinov orkester.

Vstopnina 75 centov.

O S E B E:

Vladimir Kamenar, posestnik Zapotoka... Chas. Pogorelec
 Zofija Cepeličeva, njegova sorodnica... Mary Shifrar
 Božidar Cepelič, njen mož... Frank S. Tauchar
 Micika Cepelič, njuna hči... Angela Tich
 Trpotec, nadsvetnik... Frank Udovich
 Fric, njegov sin... Anton Slabe
 Branko Vojska... John Rayer
 Ema Novakova, slikarica... Mary Kovach
 Kužman, zasebnik... Frank Rudman
 Rožič, logar... John Olip
 Nežika, gospodinja pri Kamenarju... Mary Aucin
 Francelj, sluga pri Kamenarju... Donald J. Lotrich

Dejanje se vrši na Zapotoku spočetka XX. stoletja.

Režiser John Olip.

Vse ljubitelje dramatike se opozarja na tragedijo "GOLGOTA", ki jo vprizori dramski odsek kluba št. 1 v nedeljo 6. aprila 1924. Ta igra še ni bila vprizorjena na nobenem slovenskem odru v Ameriki. To bo tudi zadnja igra dramskega odseka v tej sezoni.

V prihodnji sezoni se bodo vršile dramske predstave na sledeče dneve: V nedeljo 9. novembra 1924; v nedeljo 4. januarja, v nedeljo 1. marca in v nedeljo 19. aprila 1925 v dvorani Č. S. P. S.

Kedaj je kapital patriočen?

Kapitalisti vsake dežele se prištevajo med patriote, največkrat pa med nadpatriote. Njihov patriotizem je tako goreč, da hočejo živeti za domovino, zato pošiljajo druge umirati za domovino. Tekom vojne so se ameriški kapitalisti proslavili z "dollar a year" patriotizmom, in pri ljudeh je njihova "požrtvovalnost" zelo vlekla. Kdo bi pač šel v Washington delati za dolar na leto, četudi se gre za domovino, ako ne požrtvovalni kapitalisti? No, prišlo je kmalu na dan, da so si ti gospodje nakazali ogromna vojna naročila in pri tem povečali svoja premoženja za milijone, medtem ko so se ameriški vojaki potikali po zakopih za \$30 na mesec.

Ko je pričela Francija po vojni pritiskati na Nemčijo in ugonabljeti njeno gospodarsko življenje, so si nemški kapitalisti pomagali s tem, da so preselili mnogo svojega bogastva v inozemstvo. Ko je pred kratkim pričel padati francoski frank, so se francoski finančniki zatekli k enakemu sredstvu in Poincare je imel mnogo truda, predno jih je vsaj nekatere prepričal, da to ni patriočno.

Po zadnji zmagi delavske stranke v Angliji so postali tudi angleški finančniki histerični in premišljevali, kam bi spravili svoje zlato. Kaj

bo, ko ne bo nobene sigurne dežele več, kamor bi se zatekali denarni kralji s svojim zlatom?

Opisali bi lahko še več drugih načinov kapitalističnega patriotizma. Včasih so kapitalisti ene dežele prodajali izdelke drugim deželam. V tem se je že precej spremenilo. Mesto da bi pošiljali produkte svojih tovarn recimo na Kitajsko ali v Nemčijo, so rajše tam zgradili tovarne, najeli cenene domače delavce, blago pa kolikor ga ne morejo prodati tam, ga importirajo v svojo domovino ali pa ga prodajo v druge dežele. Kapitalisti so v trgovini in v financah mednarodni. Patriočni so samo takrat, kadar hočejo, da jim dežela, v kateri imajo državljansko pravico, protektira njihove interese s svojo diplomacijo, armado in mornarico, v kateri pa morajo služiti drugi, ne oni.

SODRUGOM V CLEVELANDU.

Seje socialističnega kluba št. 27. se vrše vsake drugo nedeljo v mesecu ob 9:30 dopoldne in vsako četrto nedeljo ob 2.30 popoldne v klubovih prostorih v Slov. nar. domu. Dolžnost vsakega sodruga je, da redno prihaja k sejam. — Tiste, ki simpatizirajo s socialističnim gibanjem, pa še niso pri stranki, vabimo, naj pristopijo v naš klub in take pomagajo pri delu za osvoboditev proletariata. Prva naloga delavca je, da postane razredno zaveden. Pri tem pa vpoštevajmo geslo: "V organizaciji je moč."

Knjige! Knjige!

Velika izbira slovenskih in angleških knjig. Prečitajte cenik knjig in si jih naročite od Proletarca.

Največja zaloga boljših književnih del.

LOUIS KVEDER

(200 Walsh Bldg.)

434 Diamond St.,
PITTSBURGH, PA.

Izdelujem pooblastila, kupne in darovalne pogodbe, teste in vsa v notarski posel spadajoča dela.

ŠTEDLJIVI LJUDJE

vlagajo redno in investirajo razumno v

KASPAR STATE BANKI

največji jugoslovanski banki v Zed. državah

1900 Blue Island Avenue
in vogal 19. ceste.

CHICAGO,

ILLINOIS.

Kapital in prebitek

\$ 1,250,000.00

Pod vladnim in državnim nadzorstvom in Chicago Clearing House Ass'n.

Prodajamo parobrodne listke za vse prekomorske črte v Jugoslavijo in nazaj. Izdelujemo svedočbe (affidavits) za naseljence ter pošiljamo denar v staro domovino najhitreje in najceneje.

CENIK KJIG.

Nadaljevanje z 2. strani.

VITEZ IZ RDEČE HIŠE. (Alexander Dumas star.), roman iz časov francoske revolucije, 504 strani, broširana 80c, vezana v platno	1.25	IGRE	MLEKARSTVO, s črticami e živonoreji s slikami75
VZORI IN BOJI, črtice, vezana	1.50	ANFISA, (Leonid Andrejev), broširana	NARODNOGOSPODARSKI RSEJI35
ZABAVNA KNJIŽNICA, zbirka povesti in črtic, broširana65	BENESKI TRGOVEC, (Wm. Shakespeare), vezana	NAS JEZIK, (Dr. J. Glonar), vezana45
ZADNJA PRAVDA, (J. S. Baar) roman, broširana75	ČARLJEVA ŽENITEV-TRJE ŽENINI, (F. S. Tauchar), dve šalo-igri, enodejanke, broširana	NAS SADAŠNJI USTAVNI POLOZAJ75
ZAJEDALCL (Ivan Molek), povest, 304 strani, vezana v platno	1.75	DNEVNIK, veseloigra v 2 dejanjih	O KONSUMNIH DRUŠTVIH10
ZA SREČO, povest, broširana45	GAUDEAMUS, komedija v 4 dej.	O KULTURNEM POMENU SLOVENSKE REFORMACIJE, (Dr. I. Prijatelj), broširana40
ZAPISKI TINE GRAMONTOVE, (VI. Levstik), vezana	1.00	GOSPA Z MORJA, (Henrik Ibsen), igra v petih dejanjih, broširana	OSNUTEK SLOV. NAR. GOSPODARSTVA50
ZLATARJEVO ZLATO, (Aug. Senoa), zgodovinska povest iz XVI. stoletja, vezana	1.20	KASLIJA, drama v 3 dejanjih	POGLED V NOVI SVET70
ZMOTI IN KONEC GOSPODIČNE PAVLE, (I. Zorec), broširana40	JULIJ CEZAR, (Wm. Shakespeare), vezana	POLITIČNO ŽIVLJENJE SLOVENCEV, od 4. jan. 1797, do 6. jan. 1919 leta, (Dr. Dragotin Lončar), broširana 75c, vezana	1.00
ZVONARJEVA HOČI, povest, broširana65	MACBETH, (Wm. Shakespeare), vezana	POSTREZBA BOLNIKOM, s slikami35
ŽENINI NASE KOPRNELE, (Rado Murnik), broširana30	NAVADEN ČLOVEK, (Braa. Gj. Nušič), šala v treh dejanjih, broširana	PSIHICNE MOTNJE NA ALKOHOLSKI PODLAGI (Ivan Robida, vezana	1.15
SLOVENSKI PISATELJI:		NOČ NA HMELJNIKU, (Dr. I. Lah). Igra v treh dejanjih, broširana	RASTLINSTVO NASIH ALP, (F. Seidl)95
FRAN LEVSTIK, zbrani spisi, vezana	1.25	OTHELLO, (Wm. Shakespeare), vezana	RAZVOJ SOCIALIZMA od utopije do znanosti, (Friderik Engels, prevel M. Žagar)35
FRAN ERJAVEC, zbrani spisi, vezana	2.00	ROMANTIČNE DUŠE, (Ivan Cankar), drama v treh dejanjih, vezana	REFORMACIJA IN SOC. BOJI SLOV. KMETOV, (Abditus) broširana45
JOS. JURČIČ, zbrani spisi, I. zv., vezan	1.75	ROSSUM'S UNIVERSAL ROBOTS, drama s predigro v 3 dejanjih	SLOVENSKO-ANGLESKA SLOVNICA, izdala SNPJ, 364 strani, vezana v platno	2.00
II. zv. vezan	1.50	SEN KRESNE NOČI, (Wm. Shakespeare), vezana	SMERNICE NOVEGA ŽIVLJENJA, (Dr. K. Ozvald), broširana50
III. zv. vezan	1.50	UMETNIKOVA TRILOGIJA, (Alois Kraigher), tri enodejanke, broširana, 75c; vezana	SPOL-LJUBEZEN-MATERINSTVO, (Prof. dr. Z. Zahor), trda vezba40
IV. zv. vezan	1.25	ZNANSTVENE RAZPRAVE, POLITIČNI IN GOSPODARSKO SOCIALNI SPISI, UČNE IN DRUGE KNJIGE IN BROŠURE.	SRBSKA POETNIKA, (J. T.)50
V. zv. vezan	1.00	ALI JE RELIGIJA PRENEHALA FUNKCIONIRATI? Debata	SPRETNA KUHANICA, broširana, \$1.00, vezana	1.25
VI. zv. vezan	1.00	ANGLESKO-SLOVENSKI BESLEDNJAK. (Dr. J. F. Kera)	SVETOVNA VOJNA IN ODGOVORNOST SOCIALIZMA, (E. K.), broširana50
		DEMOKRATIZEM IN ŽENSTVO, (Alojzija Stebi)	USTAVA, ruske socialistične fed. sovjetske republike10
		GOSPODARSKA GEOGRAFIJA, (Dr. V. Sarabon), vezana	V NOVO DEŽELO, (E. K.) broširana25
		JUGOSLAVIJA, (A. Melik), zemljepisni pregled	VOLJA IN DEJANJE, (psihološka analiza)25
		KATOLIŠKA CERKEV IN SOCIALIZEM	ŠADRUENA PRODAJALNA ALI KONSUM10
		KDO UNIČUJE PROIZVAJANJE V MALEM	ZAKON BIOGENEZEJE, (J. Howard Moore, prevel I. M.)	1.50
		KOMUNISTIČNI MANIFEST, (Karl Marks in Friderik Engels)	ZA STARO PRAVDO, (Fran Erjavec)50
		KRATKA SRBSKA GRAMATIKA, (Dr. Josip Menšej)	ZBIRKA RUDARSKIH IN FIZIČNSKIH IZRAZOV, (J. Bezlaj)30
		KRATKA ZGODOVINA SLOVENCEV, HEVATOV IN SROBOV, (Matija Piro)	ZDRAVJE, zdravstvena revija za pouk o zdravstvu in zdravljenju, letnik 1921, broširana \$1., trde vezana	1.50
		MISELNI RAZVOJ EVROPSKEGA ČLOVEŠTVA, (Fran Drtna), vezana	ZDRAVJE, jan., feb., mare, april in majeska izdaja letnika 1922, vsaka po10
			ZGODOVINA SOCIALIZMA V SRBIJI (Fran Erjavec)25

ZGODOVINA SEBOV, HRVATOV IN SLOVENCEV, (Ant. Melik) trije zvezki, broširani, I. zv. 85c; II. zv. 75c; III. zv. 45c. Vsi trije zvezki 541 str. 2.25

RAZNO.

AMERIŠKI DRUŽINSKI KOLEDAR,

letnik 1916, vezan	40
letnik 1917, vezan	50
letnik 1919, vezan	50
letnik 1920, vezan	65
letnik 1921, broširan	50
letnik 1922, vezan	75
letnik 1922, broširan	50
letnik 1923, vezan	75

CANKARJEVA SLIKA na depisnicah, 2 za 5c.....
(Imamo jih dvojne vrste.)

DEMOKRACIJA , (Cankarjeva številka)	10
KRES , revija, I. 1922, št. 9-10..	25
KRES , revija, I. 1922, št. 11-12..	25
KRES , kulturni mesečnik, I. 1923, št. 2-3-4	40

NAJNOVEJŠE INFORMACIJE O DOBAVI ZDRAVLJANSTVA ZEDINJENIH DRŽAV

O ZDRAVSTVENIH NALOGAH SOC. ZAVAROVANJA, (Dr. Demet. Bleiweis-Trsteniški) ..

PROLETAREC, vezani letniki, 1919, 1921 in 1922, vsaki

TRIJE LABODJE, ilustrirana revija

ANGLEŠKE KNJIGE.

ANARCHISM AND SOCIALISM , (Geo. Plechanoff), vezana ..	60
ANCIENT LOWLY , (C. Osborne Ward) dve knjige, 1313 strani, vezane ..	5.00
ANCIENT SOCIETY , (Lewis H. Morgan), vezana ..	1.50

BRASS CHECK, (Upton Sinclair). Slika korumpiranosti kapitalističnega žurnalizma, vezana ..

"DEBS, HIS AUTHORIZED LIFE AND LETTERS", (David Karsner), vezane v platno ..

END OF THE WORLD, (Dr. M. Wilhelm Meyer), vezana ..

EVOLUTION OF MAN, (Wilhelm Bölsche), vezana ..

EVOLUTION OF PROPERTY, (Paul Lafargue), vezana ..

IOD AND MY NEIGHBOR, (Robert Blatchford), vezana ..

GOOSE-STEP, (Upton Sinclair). Študija ameriškega visokošolstva nad katerim imajo kontrolo privatni interesi, vezana ..

IMPERIAL WASHINGTON, (R. F. Pettigrew), knjiga, ki opisuje prehodno dobo iz demokracije v denarni imperializem v Zd. državah, 441 strani, trda vezba ..

JUNGLE, (Upton Sinclair) povest iz chicških klavnice ..

KARL MARX, biographical memoirs, (Wilhelm Liebknecht), vezana ..

KING COAL, (Upton Sinclair), povest iz sadnjega štrajka (1913) coloradskih premogarjev, trda vezba ..

LAW OF BIOGENESIS, (J. Howard Moore), vezana ..

LIFE AND DEATH, (Dr. E. Teichmann), vezana ..

OUTLINE OF HISTORY, (H. G. Wells), vezana, 1171 strani ..

PHYSICIAN IN THE HOUSE, (J. H. Greer, D. D.) Domači zdravnik, vezana ..

REPUBLIC OF PLATO, vezana ..

RIGHT TO BE LAZY, (Paul Lafargue), vezana ..

ROBERTS RULES OF ORDER, vezana ..

SAVAGE SURVIVALS, (J. Howard Moore), vezana ..

SCIENCE AND REVOLUTION, Ernest Unterman, vezana ..

SOCIAL REVOLUTION, (Karl Kautsky), vezana ..

STRUGGLE BETWEEN SCIENCE AND SUPERSTITION, (A. M. Lewis), vezana ..

THEY CALL ME CARPENTER, (Upton Sinclair), trda vezba ..

THE CRY FOR JUSTICE, (Upton Sinclair) vezana ..

THE DREAM OF DEBS, (Jack London) ..

THE PROFITS OF RELIGION. Razprava o izrabljanju ver za privatne interese ..

THE UNIVERSAL KINSHIP, (J. Howard Moore) ..

THROUGH THE RUSSIAN REVOLUTION, (Albert Rhys Williams), s slikami, 311 strani, vezana v platno ..

HUNDRED PER CENT (Upton Sinclair). Povest patrijota ..

VITAL PROBLEMS IN SOCIAL EVOLUTION, (A. M. Lewis), vezana ..

THOUGHTS OF A FOOL, (Evelyn Gladys), vezana ..

Naročilom priložite poštni ali ekspresni money order, ček ali gotovino. Za manjša naročila lahko pošljete poštne znamke.

Vse knjige pošiljamo poštne prosto. Klubom in čitalnicam, pri vseh večjih naročilih liberalen popust.

Vsa naročila naslovite na:

PROLETAREC
3639 W. 26th Street,
Chicago, Ill.

Slabe navade v starih časih.

V starem Egiptu so dali vsakemu mrliču kopijo "knjige mrtvih". Toda krasno ilustrirane in popolne knjige je najti samo v mumijami kraljevskih oseb ali višjih duhovnov in svečenic. Najboljša kopija take knjige ki je 78 čevljev dolga in 3,400 let stara, se nahaja v britiškem muzeju. Navadni ljudje, ki niso bili vstanu kupiti popolne izdaje, so se morali zadovoljiti z okrajšano izdajo, ki je bila slabo pisana od slabih pisateljev. Moderna načela obsojajo take načine. Revnejši sloji morajo dobiti vse tisto, kar je potrebno v isti kakovosti kot bogatejši ljudje. Trinerjevo zdravilno grenko vino je izdelovano po Joseph Triner Co., Chicago, Ill. in sicer je najboljše kakovosti za vse enako. Vse primese so preizkušene, predno se jih rabi za katerokoli Trinerjevo preparacijo, ker tudi najboljše ni predobro za odjemalce Trinerjevih zdravil. Trinerjevo zdravilno grenko vino je najboljšo zdravilno grenko vino. Izguba teka, zabasanoost ali ubitost kažejo da človeku preti en ali drugi želodčni nered. Vaš lekarnar ali trgovec z zdravili ga ima v zalogi ali pa ga lahko hitro dobi za vas. Poskusite tudi Trinerjev Liniment in Trinerjev Cough Sedative!

Čitanje Proletarca bi delavcem veliko več zaleglo, če bi čitali mirno in prevdarili vse, kar čitajo, pa prečitali kakšen članek tudi po večkrat. Površno čitanje daje čitatelju napačne vtiske.

VICTOR NAVINSHEK

331 GREEVE STREET, CONEMAUGH, PA.

Trgovina raznih društvenih potrebščin kot regalij, prekoramnic, znakov, kap, uniform, itd.

Moja posebnost je izdelovanje lepih svilenih zastav, bodisi slovenskih, hrvatskih ali ameriških, po zelo zmernih cenah.

V zalogi imam veliko izbero raznih godbenih instrumentov vseh vrst. Velika zaloga finih COLUMBIA GRAFONOL od \$30 do \$250 in slovenskih ter hrvatskih rekordov.

Moje geslo je:

Zmerne cene in točna postrežba.

Pišite po moj veliki cesik.

Naročila pošiljam v vse kraje Združenih držav. Za obilna naročila se tople priporočam.